

คุณิพนธ์การแสดงดนตรี :

นวัตกรรมและบทบาทการบรรเลงบทเพลงสำหรับเปียโนแชมเบอร์ร่วมสมัย

DOCTORAL CREATIVE MUSIC PERFORMANCE: THE INNOVATIVE APPROACH OF THE MODERN PIANO CHAMBER

กฤติน สุธรรมชัย* KRITIN SUTHAMCHAI*

วีระชาติ เปรมานนท์** WEERACHAT PREMANANDA**

ธงสรวง อิศรางกูร ณ อยุธยา*** TONGSUANG ISRANGKUN NA AYUDHYA***

บทคัดย่อ

การแสดงเปียโนเป็นศิลปะที่มีความสำคัญและมีความหลากหลายในโลกของดนตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแสดงเปียโนแชมเบอร์ (Piano Chamber) คือการใช้เปียโนจำนวนมากกว่า 1 หลังขึ้นไปบรรเลงพร้อมกันหรือใช้เปียโนบรรเลงกับเครื่องดนตรีประเภทอื่นตั้งแต่ 1 เครื่องดนตรีขึ้นไป งานวิจัยดนตรีสร้างสรรค์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) รวบรวมข้อมูลบทเพลงในการแสดง เช่น ประวัติความเป็นมาของบทเพลงและประวัติของนักประพันธ์เพลง 2) พัฒนาศักยภาพในการบรรเลงเปียโนในด้านต่าง ๆ เช่น การตีความบทเพลงและเทคนิคการบรรเลงบทเพลงเปียโนแชมเบอร์ 3) เผยแพร่บทประพันธ์เปียโนแชมเบอร์ที่สำคัญของยุคต่าง ๆ บนเปียโนสมัยใหม่และ 4) เผยแพร่การแสดงเปียโนแชมเบอร์ของผู้บรรเลงที่มีเอกลักษณ์ในระดับนานาชาติ ผู้วิจัยได้คัดเลือกบทประพันธ์เปียโนแชมเบอร์ที่มีชื่อเสียงและมีความสำคัญต่อวรรณกรรมร่วมสมัย โดยแบ่งออกตามประเภทของเปียโนที่ใช้ในการบรรเลง ทำการวิเคราะห์และตีความบทเพลง ผูกเชื่อมและจัดการแสดง 3 รายการโดยใช้ชื่อว่า คุณิพนธ์การแสดงดนตรี “นวัตกรรมและบทบาทการบรรเลงบทเพลงสำหรับเปียโนแชมเบอร์ร่วมสมัย” ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอในบทความวิชาการนี้โดยหยิบยกบทเพลงมานำเสนอแ่งมจำนวน 3 บทเพลง คือ 1) Piano Concerto in A minor, Op.54, ประพันธ์โดยโรเบิร์ต ชูมันน์ 2) Variations on a Theme by Haydn for Two Pianos, Op.56b ประพันธ์โดยโยฮันเนส บราห์มส์ 3) Concerto for Three Harpsichords in D minor, BWV 1063 ประพันธ์โดยโยฮันน์ เซบาสเตียน บาค

คำสำคัญ : เปียโนแชมเบอร์/ เปียโนคอนแชร์โต/ การบรรเลงสองเปียโน/ การบรรเลงหลายเปียโน

* นิสิตระดับปริญญาคุณิพนธ์บัณฑิต, หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรคุณิพนธ์บัณฑิต, สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ตะวันตก, คณะศิลปกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, kritin.suthamchai@gmail.com.

* Doctoral student, Doctor of Fine and Applied Arts Program, Department of Western Music, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, kritin.suthamchai@gmail.com.

*** ศาสตราจารย์ ดร., สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ตะวันตก, คณะศิลปกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, drwpremananda@yahoo.com.

** Professor Dr., Department of Western Music, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, drwpremananda@yahoo.com.

*** ศาสตราจารย์, สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ตะวันตก, คณะศิลปกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, tongisra@gmail.com.

*** Professor, Department of Western Music, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, tongisra@gmail.com.

Abstract

Piano performance is an important and diverse art form in the world of music, especially piano chamber referred to the use of more than one piano played simultaneously or a piano played in combination with at least one other type of musical instrument. This creative music research aims: 1) to collect data on compositions in performances, such as the history of the compositions and the history of the composers, 2) to develop the potential of performers in various aspects of piano performances, such as compositions interpretation and techniques for performing piano chamber pieces, 3) to disseminate important piano chamber compositions by composers in the Baroque era, Classical era and Romantic era for those interested, and 4) to promote the piano chamber performances of unique performers to the international level. The researcher has selected chamber piano compositions according to the type of pianos used in the performances which are famous and important to literature in contemporary periods. The compositions are analyzed, interpreted, and used for piano practice. There are altogether 3 concerts in the series titled “DOCTORAL CREATIVE MUSIC PERFORMANCE: THE INNOVATIVE APPROACH OF THE MODERN PIANO CHAMBER.” The researcher gathered information from documents, textbooks, and related research and presented it in the form of an academic article by highlighting 3 musical works: 1) Piano Concerto in A minor, Op. 54 by Robert Schumann, 2) Variations on a Theme by Haydn for Two Pianos, Op. 56b by Johannes Brahms, and 3) Concerto for Three Harpsichords in D minor, BWV 1063 by Johann Sebastian Bach.

Keyword: Piano chamber/ Piano concerto/ Piano duo/ Piano ensemble

บทนำ

การแสดงบทประพันธ์ประเภทการแสดงเปียโนแชมเบอร์ (Piano Chamber) ในที่นี้คือการใช้เปียโนจำนวนมากกว่า 1 หลังขึ้นไปบรรเลงพร้อมกันหรือใช้เปียโนบรรเลงกับเครื่องดนตรีประเภทอื่นตั้งแต่ 1 เครื่องดนตรีขึ้นไป เปียโนแชมเบอร์มีต้นกำเนิดตั้งแต่ยุคบาโรกช่วงทศวรรษที่ 17 และเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายในยุคคลาสสิกช่วงทศวรรษที่ 18 ถือเป็นรูปแบบการบรรเลงที่สร้างประสบการณ์ทางดนตรีที่เต็มไปด้วยสีสันและความคิดสร้างสรรค์ จำเป็นต้องใช้ทักษะและการฝึกฝนของนักดนตรีอย่างมากในการบรรเลงสอดประสาน สร้างเสียงอันสวยงามและอารมณ์ที่หลากหลาย เพื่อสร้างผลงานที่มีคุณภาพทำให้ผู้ฟังรับรู้และรับฟังเพลงในมิติที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

บทความนี้จะส่งเสริมการศึกษาและการวิจัยเกี่ยวกับการแสดงเปียโนแชมเบอร์ โดยนำบทเพลงมาศึกษาวิจัยนำเสนอเทคนิคการบรรเลงและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการตีความของบทเพลงในการแสดงที่แตกต่างกันของแต่ละยุคสมัย โดยการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อนักเปียโนหรือผู้ที่มีความสนใจที่ต้องการเพิ่มความเข้าใจในการแสดงเปียโนแชมเบอร์ รวมถึงเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาทักษะการแสดงเปียโนของนักเปียโนหรือผู้ที่ต้องการสร้างนวัตกรรมแนวคิดเพื่อเป็นการสร้างแบบแผนบูรณาการต่อยอดสำหรับเปียโนร่วมสมัยในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลบทเพลง เช่น ประวัติแนวคิดของนักประพันธ์เพลง
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพในการบรรเลงเปียโนร่วมสมัย การตีความบทเพลงและเทคนิคการบรรเลงบทเพลงเปียโนแชมเบอร์
3. เพื่อเผยแพร่บทประพันธ์เปียโนแชมเบอร์เป็นวรรณกรรมร่วมสมัย
4. เพื่อเผยแพร่การแสดงเปียโนแชมเบอร์ของผู้บรรเลงที่มีเอกลักษณ์ระดับนานาชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กำหนดขอบเขตของบทเพลงที่เลือกใช้ในการแสดง โดยเลือกบทเพลงที่มีความแตกต่างกันในยุคสมัยต่าง ๆ คือ ยุคบาโรก ยุคคลาสสิก และยุคโรแมนติก นำมาตีความและบรรเลงด้วยเทคนิคสมัยใหม่ที่มีความแตกต่างด้านอารมณ์ สีสัน สังคีตลักษณ์ รวมถึงแนวคิดการประพันธ์จากนักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ในรูปแบบการแสดงเปียโนแชมเบอร์และทำการฝึกปฏิบัติบทเพลงสำหรับการแสดง
2. ศึกษาข้อมูลจากบทเพลงในวรรณกรรมที่ตีความใหม่ วิเคราะห์และตีความบทเพลง รวมถึงการประดิษฐ์เทคนิควิธีการบรรเลงบทเพลงให้เหมาะสมกับเปียโนในยุคปัจจุบันโดยบูรณาการความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผู้วิจัย
3. แสดงบทประพันธ์สำหรับเปียโนแชมเบอร์ในเวทีระดับชาติและตีพิมพ์องค์ความรู้จากการทำวิจัยการแสดงในวารสารวิชาการ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เรียนรู้เทคนิคในการบรรเลงบทประพันธ์สำหรับเปียโนเชมเบอร์ที่แตกต่างกันในยุคบาโรก ยุคคลาสสิก และ ยุคโรแมนติกรวมทั้งสามารถตีความผ่านการแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม
2. เข้าใจในระบบและการสื่อสารระหว่างนักดนตรีทั้งเครื่องดนตรีเปียโนและเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ
3. เรียนรู้ในการเตรียมตัวแสดงได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. มีองค์ความรู้ในการแก้ปัญหาทางด้านเทคนิคในการบรรเลงเป็นอย่างดี
5. เป็นการอนุรักษ์บทประพันธ์เปียโนเชมเบอร์เพื่อมิให้สูญหาย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมี 2 ส่วนคือพัฒนาการของบทประพันธ์เปียโนเชมเบอร์ในแต่ละยุคแบ่งตามรูปแบบการผสมวงและ ตัวอย่างบทประพันธ์เปียโนเชมเบอร์ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลบทเพลง สะท้อนให้เห็นประวัติ แนวคิดของนักประพันธ์เพลง รวมถึงการพัฒนาศักยภาพในการบรรเลงเปียโนร่วมสมัย การตีความ เทคนิคในแต่ละบทเพลง นำไปเผยแพร่เป็น วรรณกรรมร่วมสมัยและจัดงานแสดงเปียโนเชมเบอร์ของผู้บรรเลงที่มีเอกลักษณ์ระดับนานาชาติ

พัฒนาการของบทประพันธ์เปียโนเชมเบอร์ในแต่ละยุคแบ่งตามรูปแบบการผสมวง

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาการของบทประพันธ์เปียโนเชมเบอร์ในแต่ละยุคแบ่งตามรูปแบบการผสมวงเพื่อนำมาวิเคราะห์และตีความบทเพลงได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยมีรายละเอียดดังนี้

บทประพันธ์หนึ่งเปียโนร่วมกับวงขนาดเล็กหรือร่วมกับวงออร์เคสตรา

การบรรเลงหนึ่งเปียโนร่วมกับวงขนาดเล็กหรือร่วมกับวงออร์เคสตราเริ่มขึ้นในยุคคลาสสิก (ค.ศ.1750-1820) ใน ยุคคลาสสิกเป็นยุคที่พัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีอย่างมาก เนื่องจากการเปิดกว้างทางการศึกษาดนตรี ทำให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น จากแต่ก่อนดนตรีถูกใช้ในทางศาสนา ด้านสังคมที่ดีเลิศ ผู้ที่สามารถเข้าถึงต้องเป็นชนชั้นสูง เท่านั้น ดังนั้นในยุคคลาสสิกที่การศึกษาดนตรีเข้าถึงผู้คนได้ทั่วถึง ด้านดนตรีจึงพัฒนาขึ้นอย่างชัดเจน ทำให้นักดนตรี พัฒนาคิดค้นรูปแบบการประพันธ์ที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งรวมไปถึงการบรรเลงเดี่ยวเปียโนกับวงขนาดเล็กหรือ การบรรเลงเดี่ยวเปียโนกับวงออร์เคสตรา โดยลักษณะดนตรีในยุคนี้เป็นดนตรีบริสุทธิ์ (Absolute Music) ไม่มีการพรรณนาเรื่องราว ไม่มีบทกวีนิพนธ์เข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นดนตรีที่มีคุณค่าทางสุนทรีย์โดยแท้จริง ตัวอย่างบทประพันธ์ หนึ่งเปียโนร่วมกับวงขนาดเล็ก เช่น Piano Quintet in Eb major, K. 452 เป็นบทเพลงที่ใช้หนึ่งเปียโนแสดงร่วมกับ โอโบ คลาริเน็ต ฮอ른และบาสซูน โดยนักประพันธ์บทเพลงนี้คือ ว็อล์ฟกัง อะมาเดอุส โมซาร์ท (Wolfgang Amadeus Mozart, ค.ศ. 1756-1791)

การบรรเลงหนึ่งเปียโนกับวงขนาดเล็กในยุคโรแมนติก (ค.ศ.1820-1900) ไม่ได้รับความนิยม เนื่องจากด้านดนตรี มีการพัฒนาอย่างมาก ทำให้นักดนตรี นักประพันธ์มีศักยภาพสูงขึ้น ผู้ฟังมีความต้องการความซับซ้อนของดนตรีที่มากขึ้น นักประพันธ์จึงมุ่งสู่การประพันธ์บทเพลงที่ยิ่งใหญ่ซึ่งรูปแบบการประพันธ์ที่ได้ความนิยมนั้นรวมไปถึงการบรรเลงหนึ่งเปียโนกับวงออร์เคสตราด้วย บทประพันธ์ยุคโรแมนติกมีความแตกต่างจากยุคคลาสสิกอย่างมาก ทั้งในส่วนของการใส่

ความรู้สึกลงในทำนองของบทเพลงและคอร์ดมีการสร้างรูปแบบใหม่ขึ้น ใช้โน้ตนอกคอร์ด ใช้เสียงกระด้าง ใช้บันไดเสียง ครึ่งเสียง (Chromatic Scale) เพื่อให้ได้เสียงที่บรรยายรวมถึงแสดงออกถึงอารมณ์ที่ชัดเจนลึกซึ้งมากขึ้น

บทประพันธ์สำหรับสองเปียโน

การบรรเลงเปียโนสองเปียโนหมายถึง การเล่นเปียโนโดยมีสองเปียโนบรรเลงร่วมกันในการแสดงดนตรี บทประพันธ์เกิดขึ้นตั้งแต่ยุคบาโรก (ค.ศ.1600-1750) ใช้เครื่องดนตรีฮาร์ปซิคอร์ดในการบรรเลงซึ่งสามารถใช้เปียโนในยุคปัจจุบันบรรเลงบทเพลงเดียวกันได้ โดยบทเพลงที่เป็นที่นิยมในยุคบาโรกคือการแสดงคอนแชร์โตสำหรับสองฮาร์ปซิคอร์ด (Concerto for Two Harpsichords) เช่น บทเพลง Concerto for two harpsichords in C minor, BWV 1060 ประพันธ์โดยโยฮันน์ เซบาสเตียน บาค (Johann Sebastian Bach, ค.ศ. 1685-1750) เมื่อเปรียบเทียบกับเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในปัจจุบันจะเป็นการบรรเลงสองเปียโนประชันกับวงออร์เคสตรา บทเพลงสองเปียโนยุคนี้มีโครงสร้างที่ชัดเจนและเคร่งครัด มีระบบการประสานเสียงที่มีแบบแผนที่เรียกว่า ระบบอิงกัญแจเสียง เป็นยุคที่ดนตรีหลากหลายแนว (Polyphony) ได้รับการพัฒนาจนถึงจุดสูงสุด ต่อมาการบรรเลงสองเปียโนในยุคคลาสสิกเป็นที่นิยมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแสดงคอนแชร์โตสำหรับสองเปียโน (Concerto for Two Pianos) และเปียโนโซนาตาสำหรับสองเปียโน (Piano Sonata for Two Pianos) เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะมีเปียโนสองเปียโนจัดวางในลักษณะตรงกันข้ามเพื่อให้ นักเปียโนหันหน้าประชันกัน ขณะที่ในปัจจุบันมีการวางตำแหน่งที่หลากหลายมากขึ้น เช่น จัดวางเปียโนให้นักเปียโนนั่งตำแหน่งทิศเดียวกัน จัดวางเปียโนให้นักเปียโนหันหน้าไปทางผู้ชมหรือหันหลังให้ผู้ชม รวมทั้งการสร้างเปียโนสองหัว เป็นต้น

ในยุคโรแมนติก การบรรเลงแบบสองเปียโนได้รับความนิยมต่อเนื่องจากยุคคลาสสิกและได้รับการพัฒนารูปแบบการประพันธ์ที่หลากหลายแบบมากขึ้น บทเพลงมีโครงสร้างไม่เคร่งครัดและมีความอิสระของรูปแบบในการประพันธ์ ในแนวทำนองมีการขยายมากขึ้น เพลงในยุคนี้เน้นอารมณ์และความรู้สึกมากขึ้น ไวยากรณ์ด้านเสียงประสานครึ่งเสียง ได้รับการพัฒนาจนถึงที่สุด รวมถึงการใช้เสียงกระด้างและใช้บันไดเสียงหลากหลายมากขึ้น เป็นยุคที่ดนตรีประสานแนวได้รับการพัฒนาจนมีความซับซ้อนขึ้นโดยผสมผสานกับดนตรีหลากหลายแนว

การบรรเลงบทเพลงสำหรับสองเปียโนนั้นเป็นรูปแบบของการแสดงที่น่าสนใจ เป็นการสร้างความสมดุลเสียงของสองเปียโนรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างนักเปียโนทั้งสอง ถ่ายทอดท่วงทำนอง เทคนิค อารมณ์ ความรู้สึกออกมาเป็นผลงานที่ลึกซึ้งและงดงามแก่ผู้รับฟัง

บทประพันธ์สำหรับสามหรือสี่เปียโน

การบรรเลงสามหรือสี่เปียโน หมายถึงการแสดงเปียโนบรรเลงพร้อมกันสามหรือสี่เปียโนโดยมีบทประพันธ์เกิดขึ้นตั้งแต่ยุคบาโรกโดยใช้ฮาร์ปซิคอร์ดในการบรรเลง บทเพลงที่เป็นที่นิยมจะเป็นรูปแบบการแสดงคอนแชร์โตสำหรับสามฮาร์ปซิคอร์ด (Concerto for Three Harpsichords) และการแสดงคอนแชร์โตสำหรับสี่ฮาร์ปซิคอร์ด (Concerto for Four Harpsichords) ซึ่งใช้เปียโนยุคปัจจุบันในการบรรเลงบทเพลงร่วมกับวงออร์เคสตรา ต่อมาในยุคคลาสสิกมีบทเพลงสำหรับสามเปียโนถูกประพันธ์ขึ้นแต่ไม่ได้รับความนิยม เช่น Concerto for 3 Pianos in F major, K. 242 ประพันธ์โดยโมสาร์ท เป็นเพียงการเริ่มความคิดสร้างสรรค์บทประพันธ์รูปแบบใหม่ ๆ ของนักประพันธ์ในยุคนั้นและยุคโรแมนติกเช่นกันที่บทเพลงสามหรือสี่เปียโนไม่ได้รับความนิยมเท่ากับรูปแบบการแสดงอื่น ๆ

บทเพลงตั้งแต่สองถึงสี่เปียโน เป็นบทเพลงที่หาได้ยากเกี่ยวกับการแสดงเดี่ยวเปียโนหรือการบรรเลงเดี่ยวเปียโนสี่มือ ควรค่าแก่การศึกษาในเชิงเทคนิค วิธีการบรรเลงที่แตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย นำไปสร้างแบบแผนและบูรณาการต่อยอดสำหรับเปียโนร่วมสมัยต่อไป

ตัวอย่างบทประพันธ์เปียโนแชมเบอร์

ผู้วิจัยมีรายการแสดงได้แก่ บทเพลงสำหรับหนึ่งเปียโนร่วมกับวงออร์เคสตราคือ Piano Concerto in A minor, Op.54, ประพันธ์โดยโรเบิร์ต ชูมันน์ (Robert Schumann, ค.ศ.1810-1856) บทเพลงสำหรับสองเปียโนคือ Sonata for Two Pianos in D major, K. 448 ประพันธ์โดยโมสาร์ท, Variations on a Theme by Haydn for Two Pianos, Op.56b ประพันธ์โดยโยฮันเนส บราห์มส์ (Johannes Brahms, ค.ศ. 1833-1897) และ Caprice Melancolique for Two Pianos ประพันธ์โดยเรนาลโด ฮาน (Reynaldo Hahn, ค.ศ. 1874-1947) บทเพลงสำหรับสามหรือสี่เปียโนคือ Concerto for Three Harpsichords in D minor, BWV 1063 และ Concerto for Four Harpsichords in A minor, BWV 1065 ประพันธ์โดยบาก ทั้งนี้ในรายการแสดงได้หยิบยกนำมาเสนอแถมเพียง 3 บทเพลง เพื่อให้เห็นภาพรวมและแนวทางการบรรเลงที่น่าสนใจ

บทประพันธ์หนึ่งเปียโนร่วมกับวงขนาดเล็กหรือร่วมกับวงออร์เคสตรา

บทประพันธ์เพลง Piano Concerto in A minor, Op. 54 เป็นผลงานชิ้นสำคัญของ โรเบิร์ต ชูมันน์ ความพยายามในการประพันธ์บทเพลงประเภทดังกล่าวเริ่มต้นขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1828-1831 โดยชูมันน์ได้พยายามประพันธ์บทประพันธ์เพลงคอนแชร์โตสำหรับเปียโนหลายบท ทั้งในบันไดเสียง Eb major ก่อนในปี ค.ศ. 1828 หรือคอนแชร์โตสำหรับเปียโนในบันไดเสียง F major ในปี ค.ศ. 1829-1831 รวมถึงคอนแชร์โตสำหรับเปียโนในบันไดเสียง D minor ในปี ค.ศ. 1839 ซึ่งทั้งหมดชูมันน์ประพันธ์ไม่จบบทเพลงทั้งสิ้น ต่อมาในปี ค.ศ. 1833 ได้มีความคิดริเริ่มในการประพันธ์บทประพันธ์เพลงคอนแชร์โตสำหรับเปียโนอีกหนึ่งบทโดยอยู่ในบันไดเสียง A minor ซึ่งในเวลาต่อมาชูมันน์ประพันธ์บทเพลงนี้ขึ้นสำเร็จในปี ค.ศ. 1841 แต่ได้ให้ชื่อว่า Phantasie in A minor แทนที่จะเป็น Piano Concerto in A minor ดังที่ตั้งใจไว้ตั้งแต่แรก เพราะเป็นบทเพลงที่มีเพลงกระบวนเดี่ยว (Mangum, 2024, October 20)

อย่างไรก็ตาม บทประพันธ์เพลงในรูปแบบแฟนตาเซียนี้ ไม่ได้รับการตีพิมพ์จากที่ใด คลารา ชูมันน์ (Clara Schumann, ค.ศ. 1819-1896) ผู้เป็นภรรยาของชูมันน์จึงได้แนะนำให้ชูมันน์ประพันธ์บทเพลงนี้ให้สมบูรณ์ในรูปแบบคอนแชร์โต โดยในปี ค.ศ. 1845 ชูมันน์ก็ได้ประพันธ์กระบวน Intermezzo และ Allegro vivace เพิ่มจนเป็นบทประพันธ์เพลงที่สมบูรณ์และออกแสดงรอบปฐมทัศน์โลกในปีเดียวกันโดยภรรยาของชูมันน์เป็นผู้บรรเลงเดี่ยวเปียโนและ Ferdinand Hiller ทำหน้าที่เป็นวาทยกรในครั้งนั้น นับว่าเป็นผลงานเพียงชิ้นเดียวที่อยู่ในประเภทบทประพันธ์เพลงคอนแชร์โตสำหรับเปียโนของชูมันน์

บทประพันธ์เพลง Piano Concerto in A minor, Op.54 ประกอบไปด้วย 3 กระบวน ได้แก่ 1) Allegro affettuoso เป็นส่วนที่ชูมันน์ประพันธ์ขึ้นในปี ค.ศ. 1841 ในรูปแบบแฟนตาเซีย ส่วน 2) Intermezzo: Andantino grazioso และ 3) Allegro vivace เป็นกระบวนที่ประพันธ์เพิ่มเข้าไปจนเป็นบทประพันธ์ประเภทคอนแชร์โตสำหรับเปียโนที่สมบูรณ์ในปี ค.ศ. 1845 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กระบวนที่ 1 Allegro affettuoso อยู่ในกุญแจเสียง Ab minor นำเสนอองค์ลักษณะในแบบโซนาตา (Sonata Form) กล่าวคือ มี 3 ตอนสำคัญได้แก่ ตอนนำเสนอ (Exposition) ตอนพัฒนา (Development) และตอนย้อนกลับต้น (Recapitulation) ความน่าสนใจของกระบวนนี้คือ ทำนองหลัก 2 ทำนองที่มีอารมณ์และลีลาแตกต่างกัน โดยทำนอง Florestan มีความร่าเริงและเต็มไปด้วยพลัง ส่วนทำนอง Eusebius จะมีความอ่อนโยนและไพเราะอ่อนหวานกว่า ผู้บรรเลงทำการบรรเลงทำนองสะท้อนให้เห็นการแสดงออกถึงอารมณ์สองชั่วที่แตกต่างกันของชุมชนให้ชัดเจน ตัวอย่างที่ 1 ผู้บรรเลงแสดงอารมณ์ดุเดือดกดคอร์ดโดยใช้แรงจากร่างกายส่วนบนทั้งหมดรวมไปที่แขน ทำให้ได้เสียงที่กระหึ่มหนักแน่น แสดงออกถึงทำนอง Florestan ส่วนตัวอย่างที่ 2 เป็นทำนอง Eusebius ผู้บรรเลงกดโน้ตแต่ละตัวให้ลึก รวมทั้งใช้ข้อมือหมุนทิศทางเป็นวงกลมช่วยกระจายน้ำหนักเพื่อให้เสียงที่นุ่มลึกและอ่อนหวาน โดยผู้บรรเลงต้องคอยสังเกตเสมอว่าต้องไม่เกร็งข้อมือ ปรับท่อนแขนให้อยู่ในระดับเดียวกันกับข้อมือไม่ให้โค้งหรือตก พยายามถ่วงน้ำหนักไปที่ปลายนิ้วมากกว่าใช้ท่อนแขน (Hofmann, 1976, น. 9-10.)



ตัวอย่างที่ 1 ทำนอง Florestan ในกระบวนที่ 1 ของบทประพันธ์เพลง Piano Concerto in A minor ห้องที่ 1-3
ที่มา : ผู้วิจัย



ตัวอย่างที่ 2 ทำนอง Eusebius ในกระบวนที่ 1 ของบทประพันธ์เพลง Piano Concerto in A minor ห้องที่ 4-7
ที่มา : ผู้วิจัย

นอกจากนั้นในกระบวนที่ 1 ยังมีการบรรเลงส่วนคาเดนซ่ายิ่งใหญ่ราวกับพลุที่ทะยานสู่ท้องฟ้าด้วยความเร็ว และระเบิดกระจายออกเป็นประกายแสงที่ระยิบระยับ ต้องใช้ความเชี่ยวชาญสูงในการบรรเลง เนื่องจากต้องกดคอร์ดติดต่อกันด้วยความรวดเร็วตลอดเวลาจึงต้องอาศัยความคล่องตัวของนิ้วมือที่เปลี่ยนรูปตามคอร์ดที่เปลี่ยนไปในเสี้ยววินาที ผู้บรรเลงจำเป็นต้องฝึกการเปลี่ยนคอร์ดด้วยความเร็วที่ช้าก่อน เมื่อคุ้นชินจึงค่อยๆ เปลี่ยนความเร็วจนถึงความเร็วมาตรฐาน ขณะบรรเลงไม่จำเป็นต้องกดเสียงดังทุกคอร์ดแต่ให้ดูทิศทางการเคลื่อนที่ขึ้นและลงของคอร์ด ถ้าคอร์ดไล่ระดับสูงขึ้น ให้ค่อย ๆ เพิ่มแรง เพิ่มความดังขึ้น หรือถ้าคอร์ดมีทิศทางต่ำลง ให้กดคอร์ดด้วยเสียงที่เบาลง วิธีนี้สามารถประหยัดแรงและลดความเสี่ยงที่จะเกิดการบาดเจ็บที่นิ้วมือได้

ต่อมากระบวนที่ 2 Intermezzo: Andantino grazioso อยู่ในกุญแจเสียง F major ภายใต้งีตลักษณ์แบบสามตอน (Ternary Form) โดยมีความแตกต่างกับกระบวนที่ 1 อย่างสิ้นเชิง โดยกระบวนก่อนหน้าจะมีความเข้มข้นและเต็มไปด้วยพลัง ในขณะที่กระบวนที่ 2 นี้ ผู้บรรเลงต้องแสดงออกถึงอารมณ์และลีลาที่ผ่อนคลายและอ่อนหวาน สะท้อนความรู้สึกหวนหาอดีตและความคิดถึง โดยชุมชนได้เรียบเรียงแนวบรรเลงเปียโนให้ตอบโต้กับวงออร์เคสตราได้อย่างนุ่มนวลตลอดทั้งกระบวนโดยเน้นให้แนวเปียโนตอบโต้กับเครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องสายและเครื่องลมไม้เป็นหลัก ผู้บรรเลงเปียโนต้องคอยฟังและเชื่อมทำนองที่ส่งต่อกันระหว่างเครื่องดนตรีอื่นให้ได้เสียงที่สมดุลเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

สุดท้ายในกระบวนที่ 3 Allegro vivace อยู่ในกุญแจเสียง A major บรรเลงต่อจากกระบวนก่อนหน้าอย่างฉับพลัน มีความเร็วและลีลาที่แตกต่างกับกระบวนที่ 2 อย่างสิ้นเชิง ผู้บรรเลงแสดงจุดเปลี่ยนผ่านสู่กระบวนที่ 3 ด้วยเสียงที่ทรงพลัง สดใส ร่าเริง กระฉับกระเฉง ใช้แรงจากร่างกายส่วนบนทั้งหมดช่วยเสริมกำลังของนิ้วมืองัดตัวอย่างที 3 รูปแบบสัญลักษณ์ที่พบได้ในกระบวนนี้คือโซนาตารอนโด (Sonata-Rondo Form) และจบสุดท้ายด้วยช่วงท้ายเพลง (Coda) ที่สง่างาม



ตัวอย่างที่ 3 ทำนองในกระบวนที่ 3 ของบทประพันธ์เพลง Piano Concerto in A minor ห้องที่ 1-7
ที่มา : ผู้วิจัย

โดยรวมของบทประพันธ์เพลงนี้ถือว่าเป็นผลงานที่แสดงให้เห็นแนวทางการประพันธ์ที่เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชน โดยเฉพาะการนำเสนอด้านอารมณ์อย่างเข้มข้นและลึกซึ้ง รวมถึงความน่าสนใจของทำนองที่เกิดขึ้นในแต่ละกระบวนนั้น มีความเป็นเอกภาพทั้งบทเพลง ภายใต้งีตลักษณ์ประสานตามแบบฉบับดนตรีคลาสสิกในยุคโรแมนติก ตลอดจนความงามด้านการเรียบเรียงเสียงประสานและการตอบโต้ระหว่างแนวเปียโนกับวงออร์เคสตราได้อย่างลงตัว จึงถือว่าเป็นผลงานที่มีความสำคัญอย่างมาก

บทประพันธ์สองเปียโน

บทประพันธ์เพลง Variations on a Theme by Haydn ประพันธ์ขึ้นโดย โยฮันเนส บรามส์ ในปี ค.ศ. 1873 ซึ่งมีการเรียบเรียงโดยบรามส์เองเป็น 2 ฉบับคือ ฉบับโนโอบุส (Opus) สำหรับวงออร์เคสตราบรรเลงและฉบับ โอบุส b สำหรับเปียโนคู่ซึ่งเป็นฉบับที่ผู้วิจัยคัดเลือกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยในครั้งนี้ บทประพันธ์เพลงบทนี้อยู่ภายใต้สัญลักษณ์ทำนองหลักและการแปร (Theme and Variations Form) มีทำนองหลักตั้งต้นชื่อว่า Chorale St. Antoni เป็นชื่อเดียวกันกับทำนองในกระบวน Partita ของบทประพันธ์เพลงสำหรับกลุ่มเครื่องลมไม้ของ ฟรานซ์ โยเซฟ ไฮเดิน (Franz Joseph Haydn, ค.ศ. 1732-1809) บรามส์จึงได้ตั้งชื่อบทประพันธ์เพลงนี้โดยให้เกียรติแก่ไฮเดิน แม้ในภายหลัง บรามส์ได้ทราบว่าทำนองนี้อาจมาจากนักประพันธ์คนอื่นที่เป็นเพื่อนร่วมยุคของไฮเดิน คือ อิกนาซ เพลเยล (Ignaz Pleyel, ค.ศ. 1757-1831) หากแต่สำนักพิมพ์ใช้ชื่อของไฮเดินเพื่อให้ตีพิมพ์และขายโน้ตเพลงได้ง่าย อย่างไรก็ตาม

บรามส์ยังคงเลือกใช้ชื่อ Variations on a Theme by Haydn เนื่องจากผลงานชิ้นนี้ได้รับการยอมรับภายใต้ชื่อนี้แล้ว (Rodda, 2009)

บทเพลงประกอบด้วยกระบวนทำนองหลักตามด้วยการแปรทั้งหมด 8 กระบวน และจบด้วยท่อนฟิแนเล (Finale) เป็นกระบวนสุดท้าย แต่ละกระบวนแสดงถึงความเชี่ยวชาญในการประพันธ์ของบรามส์ซึ่งเสนอทำนองในรูปแบบที่ไม่ซ้ำกัน ทั้งด้านอารมณ์และรูปแบบการบรรเลง แต่ความหลากหลายนี้ได้เชื่อมโยงต่อกันและยังคงความเป็นเอกภาพได้ทั้งบทเพลง ซึ่งสำหรับบทความนี้ผู้วิจัยได้เลือกนำเสนอรายละเอียดเฉพาะกระบวนทำนองหลักดังการอธิบายต่อไปนี้

กระบวนทำนองหลัก Theme นำเสนอทำนองหลักที่จะใช้แปรในรูปแบบต่อไปทั้ง 8 กระบวน ซึ่งบรามส์เรียบเรียงให้มีความเรียบง่าย สง่างาม และที่สำคัญคือต้องมีความชัดเจนและง่ายต่อการจดจำ ในการบรรเลงกระบวนหลักผู้บรรเลงทั้งสองเปียโนจำเป็นต้องกดคอร์ดให้หนักแน่น โดยใช้แรงกดลงไปที่นี่ ใช้ข้อศอกช่วยกระจายแรงร่วมเพื่อให้เสียงที่หนักแน่นแต่ไม่ฟังดูกระแทก เสียงที่กดต้องกระชับและพร้อมเพรียงกันระหว่างสองเปียโน เน้นโน้ตตัวบนสุดของมือขวาให้ชัดเจนเนื่องจากเป็นทำนองหลัก รวมถึงบรรเลงเสียงแสดงออกถึงความสง่า หูหรร่า ราวกับกำลังเดินพรมในพระราชวัง ข้อสังเกตที่น่าสนใจของทำนองนี้ก็คือ 1 วลีมี 5 ห้อง ซึ่งเป็นเรื่องไม่ปกติเท่าไรของขนบการประพันธ์เพลงแบบดนตรีคลาสสิก ที่มักพบว่ามี 4 ห้องใน 1 วลี

บทประพันธ์สำหรับสามเปียโน

บทประพันธ์เพลง Concerto for Three Harpsichords in D minor, BWV 1063 นับว่าเป็นบทประพันธ์สำหรับประชันฮาร์ปซิคอร์ดแบบเดี่ยว 3 หลัง กับวงออร์เคสตราลักษณะที่บอกได้เรียบเรียงสำหรับแนวบรรเลงฮาร์ปซิคอร์ดนั้นมีความน่าสนใจที่ในบางช่วงมีการบรรเลงอย่างพร้อมเพรียงกันในทำนองเดียวกันในลักษณะการดำเนินทำนองในรูปพรรณทางดนตรีแบบเสียงเดียว (Monophony) และบางช่วงของบทเพลงพบว่าการจัดเรียงการบรรเลงให้มีลักษณะรูปพรรณทางดนตรีแบบหลายแนวเสียง (Polyphony) ที่มีความซับซ้อนอย่างมากตามแบบฉบับและเอกลักษณ์ของผู้ประพันธ์เพลง

โครงสร้างของบทประพันธ์เพลงนี้ประกอบไปด้วย 3 กระบวนตามธรรมเนียมปกติของบทประพันธ์เพลงประเภทคอนแชร์โตในยุคบาโรก โดยกระบวนที่ 1 ไม่ได้มีการระบุลีลาจังหวะไว้ช่วงต้น ผู้วิจัยเห็นว่าควรบรรเลงด้วยความเร็วค่อนข้างเร็วเพื่อให้ได้เสียงทำนองที่กระชับและผู้บรรเลงทุกเครื่องดนตรีจำเป็นต้องบรรเลงอย่างมีพลังราวกับกำลังผจญภัยในป่าลึกกลับ ผู้บรรเลงเปียโนให้ใช้นิ้วที่โค้งงุ้มเหมือนกำลังกำลูกบอลกดจะได้เสียงออกมาชัดเจนและดุดัน หนึ่งในสิ่งสำคัญคือความคงที่ของจังหวะ ไม่เร่งหรือช้าลงเนื่องจากการบรรเลงของเครื่องดนตรีหลายเครื่องร่วมกัน รวมทั้งโน้ตมีความต่อเนื่อง โดยกระบวนที่ 1 มีลักษณะของรูปพรรณทางดนตรีที่สลับระหว่างแบบแนวเสียงเดียวและหลายแนวเสียง ผู้บรรเลงเมื่อบรรเลงในรูปพรรณทางดนตรีแบบเสียงเดียว จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับความพร้อมเพรียงบรรเลงโน้ตให้พร้อมกันเป็นสำคัญ ส่วนเมื่อบรรเลงรูปพรรณทางดนตรีแบบหลายเสียงให้ผู้บรรเลงที่พบทำนองหลักปรากฏในส่วนของตนเอง บรรเลงเสียงทำนองให้โดดเด่นกว่าผู้บรรเลงอื่น ทำให้ได้เสียงทำนองหลักเปลี่ยนผ่านไปยังแต่ละผู้บรรเลงที่ชัดเจนเกิดความไพเราะ สร้างมิติเสียงที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

[illegible]

ที่มา : ผู้วิจัย

ส่วนในกระบวนที่ 3 ซึ่งเป็นกระบวนสุดท้ายนี้อยู่ในลีลาแบบ Allegro ที่แสดงออกถึงลักษณะการบรรเลงหลายแนวเสียงแบบฟิวก์ (Fugue) โดยทำนองหลักจะบรรเลงด้วยฮาร์ปซิคอร์ดทั้งสามหลัง จากต้นเพลงจะทยอยเข้ามาทีละแนว โดยเริ่มจากแนวเดียวกับที่ 2 ในกุญแจเสียง D minor ตามด้วยแนวเดียวกับที่ 1 ที่ทอดเสียงขึ้นเป็นขั้นคู่ 5 บรรเลงทำนองตอบให้กับทำนองหลักแรก ทำนองหลักจะกลับมาอีกครั้งโดยบรรเลงด้วยแนวเดียวกับที่ 3 ในลำดับถัดมาในกุญแจเสียงหลักดังตัวอย่างที่ 5 ผู้บรรเลงแต่ละเครื่องดนตรีเมื่อบรรเลงทำนองหลัก ให้พยายามบรรเลงด้วยเสียงที่ดังและชัดเจนที่สุดเพื่อให้ผู้ฟังรับรู้ถึงการปรากฏตัวของทำนองหลักซึ่งเป็นตัวละครเอก ที่จะคอยเปลี่ยนผ่านไปในแต่ละเครื่องดนตรีเกิดมิติเสียงที่หลากหลายยิ่งขึ้น

Allegro.

ทำนองหลักจากแนวฮาร์ปซิคอร์ดที่ 1

ทำนองหลักจากแนวฮาร์ปซิคอร์ดที่ 2



ตัวอย่างที่ 5 แนวบรรเลงทำนองหลักที่ทยอยเข้ามาในแต่ละเครื่องในกระบวนที่ 3 ของบทประพันธ์เพลง Concerto for Three Harpsichords in D minor, BWV 1063 ห้องที่ 1-19

ที่มา : ผู้วิจัย

สรุปผลการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง นวัตกรรมและบทบาทการบรรเลงบทเพลงสำหรับเปียโนเซมเบอร์ร่วมสมัย บรรลุเป้าประสงค์ในการศึกษา วิเคราะห์และตีความบทเพลงสำหรับเปียโนเซมเบอร์ โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกบทเพลงเปียโนเซมเบอร์ที่มีชื่อเสียงตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บทเพลงที่คัดเลือกมา ผ่านการตีความและมีลีลาในการบรรเลงบทเพลงที่หลากหลายแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับนักเปียโนแต่ละคน แต่สิ่งที่ควรคงไว้คือเอกลักษณ์ของนักประพันธ์เพลงแต่ละคน รวมถึงเจตนารมณ์ ที่มาที่ไปของบทเพลง ดังนั้นการที่จะเข้าถึงหรือเข้าใจในบทเพลงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ผู้บรรเลงสามารถถ่ายทอดทำนองความรู้สึกไปยังผู้ฟัง ตรงตามเจตนารมณ์ของนักประพันธ์ จากบทวิเคราะห์มีการเสนอการตีความ ความเข้าใจของบทเพลงที่เป็นประโยชน์ต่อนักเปียโนหรือผู้ที่มีความสนใจที่ต้องการเพิ่มความเข้าใจในการแสดงเปียโนเซมเบอร์ รวมถึงเป็นแรงบันดาลใจในการพัฒนาทักษะการแสดงเปียโนของนักเปียโนหรือผู้ที่สนใจที่ต้องการปรับปรุงเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์เพื่อเป็นการสร้างแบบแผนบูรณาการต่อยอดสำหรับเปียโนร่วมสมัยในเจนเนอเรชันใหม่ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย วิเคราะห์และตีความบทเพลงสำหรับเปียโนเซมเบอร์นั้น การจะจัดการแสดงผู้บรรเลงควรซ่อมเปียโนที่จะใช้แสดง ณ สถานที่จัดงานจริง จากนั้นนำความรู้จากวิจัยนี้ไปประยุกต์ ปรับใช้ ให้เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ เช่น สถานที่แสดงมีเสียงก้องมากนักเปียโนควรเล่นเสียงให้สั้นลงกว่าปกติโดยไม่ใช้เพดลามากเกินไป หรือถ้า

สถานที่เสียงอับทึบหรือแห้งมากเกินไป ผู้บรรเลงควรบรรเลงให้เสียงยาวกว่าปกติ ใช้เพดัลมากขึ้นเพื่อให้เสียงกระจายในระดับที่เหมาะสม รวมถึงความชื้นของอากาศ สภาพจิตใจผู้บรรเลง ความพร้อมในการบรรเลง มีการฝึกซ้อมเพียงพอหรือไม่ ปัจจัยเหล่านี้ล้วนมีผลต่อการแสดงทั้งสิ้น นอกจากนี้บทความวิชาการที่ผู้วิจัยได้จัดทำยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการสร้างสรรค์ผลงานการประพันธ์เปียโนแชมเบอร์ สามารถนำแง่มุมของการแสดงเปียโนแชมเบอร์ไปศึกษาต่อยอดร่วมกับศาสตร์ด้านการประพันธ์บทเพลง โดยนำข้อมูลประวัติของบทเพลง การตีความและเทคนิคในการบรรเลงบทเพลงเปียโนแชมเบอร์ที่แสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะตัวของนักเปียโน นำไปต่อยอดเพื่อสร้างสรรค์ผลงานการประพันธ์สำหรับยุคปัจจุบันและอนาคต

บรรณานุกรม

ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2564). *พจนานุกรมศัพท์ดุริยางคศิลป์*. พิมพ์ครั้งที่ 5. สำนักพิมพ์เกษะรัต.
ปานใจ จุฬาพันธุ์. (2551). *วรรณกรรมเพลงเปียโน 2*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Hofmann, J. (1976). *Piano Playing with Piano Questions Answered*. Dover Publications.

Mangum, J. (2024). *Piano Concerto in A Minor, Op. 54*.

<https://www.laphil.com/musicdb/pieces/2707/piano-concerto-in-a-minor-op-54>.

Rodda, R. E. (2009) *Program Note for National Symphony Orchestra: Kurt Masur, Conductor/All-Brahms Program, April 9–11, 2009*. National Symphony Orchestra.

Slonimsky, N. (1992). *Baker's Biographical Dictionary of Musicians*. 8th ed. G. Schirmer.